

Vacker inverkan på landskapet

- Hur skånska kommuner hanterar jordbruksmark i
översiktsplaneringen

Beautiful impact on the surroundings

- How municipalities in Skåne relate to agricultural land in the general
planning

Camilla Broms

Vacker inverkan på landskapet

- Hur skånska kommuner hanterar jordbruksmark i översiktsplaneringen

Beautiful impact on the surroundings

- How municipalities in Skåne relate to agricultural land in the general planning

Camilla Broms

Handledare: Madeleine Granvik, SLU
Institutionen för stad och land

Examinator: Kjell Hansen, SLU
Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0757

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2014

Omslagsbild: Skånskt landskap, Copyright Camilla Broms

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Översiktsplanering, jordbruksmark, resursfördelning, markanvändning, markanvändningskonflikt

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Världen står inför en utmaning vad gäller livsmedelsförsörjningen. I Skåne finns några av världens bästa jordar och gynnsamt klimat för livsmedelsproduktion. Skåne är även en tillväxtregionen vilket innebär att det är många intressen som slåss om den begränsade resursen mark som finns. Den här studien fokuserar på hur kommunerna i Skåne förhåller sig till jordbruksmark i översiktsplaneringen. Syftet med studien har varit att visa på hur skånska kommuner hanterar resursen jordbruksmark i översiktsplaneringen. Studien har genomförts genom att kommunernas översiktsplaner har analyserat samt att fem planerare på olika kommuner har intervjuats. Resultatet från datainsamlingen har sedan diskuterats utifrån centrala begrepp sammankopplade till jordbruksmark i översiktsplaneringen. De teoretiska begrepp som diskuterats är resursfördelning, hållbar utveckling, stad och land dikotomin, lokal mat och resiliens. Resultatet visar att de skånska kommunerna förhåller sig till jordbruksmarken i översiktsplanen på ett eller annat sätt hur djupgående och genomtänkta ställningstagandena är skiljer sig mycket från kommun till kommun. I de flesta kommuner ses jordbruksmarken som något värt att bevara på grund av sina estetiska egenskaper såsom landskapsbilden, kulturmiljön och som rekreation. Att bevara jordbruksmarken som en produktionskälla för livsmedel ses inte som ett primärt användningsområde och nämns sällan i översiktsplanerna.

Nyckelord: Översiktsplanering, jordbruksmark, resursfördelning, markanvändning, markanvändningskonflikt

Abstract

The world stands in front of a challenge in terms of food security. In the county of Skåne some of the best soils and most favorable climate for food production exist. Skåne is growing in terms of inhabitants and there are many interests competing for the limited resource of land available. This study focuses on how the municipalities in Skåne relate to agricultural land in the general plan. The aim of the study was to show how municipalities in Skåne manage resource of agricultural land in the general plan. The study was conducted by analyzing the municipal general plans and by interviews with five planners in different municipalities. The result from the data collection has since been discussed from theoretical concepts linked to agricultural land in the general plan. The theoretical concept that was discussed was resource allocation, sustainable development, urban and rural dichotomy, local food and resilience. The result shows that the municipalities in Skåne relate to farmland in the general plan in one way or another how profound and thought-stances differs from municipality to municipality. Most municipalities see agricultural land as something worth preserving because of its aesthetic qualities such as the landscape, culture, environment or recreation. Preserving agricultural land as a source of production for food is not seen as a primary use, and very rarely mentioned in the general plans.

Keywords: General planning, land resources, resource allocation, land use, land use conflict

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
Metod och teori	8
Textanalys	8
Intervju	9
Avgränsningar	11
Viktiga teman	12
Resursfördelningsteori	12
Diskursen om hållbarhet	13
Stad-Land dikotomin	15
Lokal mat	16
Resiliens teori	17
Bakgrund	19
Jordbruksmarken som en resurs	19
Exploatering idag och historiskt	20
Planprocessen	21
Studie om skåne	24
Resultat och analys	28
Vilken är de skånska kommunernas strategi för jordbruksmark	28
Varför är jordbruksmark värd att bevara?	41
Diskussion	46
Förtydliganden	46
Stad-Land dikotomin	47
Alternativkostnader	47
Landskapsbild	48
Slutsats	50
Referenslista/References	52

Inledning

Vi lever i en tid när världens befolkning växer.

En växande befolkning innebär att en större livsmedelsproduktion kommer att behövas. Idag kan vi försörja världens befolkning med den produktionen vi har, det är dock inte lika säkert att vi i framtiden kommer att kunna möta efterfrågan på mat med den produktion som finns idag. För att kunna öka livsmedelsproduktionen behöver tekniken för att odla mat förbättras och tillgången på bra mark att producera livsmedel på öka. Det finns dock inte hur mycket mark som helst som kan konverteras till jordbruksmark och den jordbruksmark som finns idag tampas med stora problem såsom försämrad bördighet, försaltning och erosion. Att ta mer mark i anspråk för livsmedelsproduktion innebär även att annan mark måste konverteras och detta sker ofta på bekostnad av skog eller andra naturvärden (scb, 2013).

Enligt FN:s befolkningsberäkningar kommer dagens 7,2 miljarder människor att år 2050 uppgå till 9,6 miljarder människor (Forsberg 2013). FAO räknar med att den växande befolkningen samt en generellt högre levnadsstandard kommer bidra till att det kommer behövas en produktionsökning av livsmedel på 70% för att möta efterfrågan år 2050. Detta innebär att problemen med begränsad tillgång på åkermark kommer att öka i framtiden (scb, 2013). I Europa har vi förutsättningar för jordbruk som inte är jämförbara på en global nivå. I norra och mellersta Europa samt Argentina har vi ett gynnsamt klimat då våra jordbruksjordar inte är

höggradigt utsatta för vare sig vind-, vattenerosion eller försaltningssproblem samt att det här faller lagom mycket regn (Edling, P. 2005). Några av de mest produktiva jordarna i Europa och Sverige ligger i Skåne och då vi lever i en global värld måste vi börja tänka på hur vi ska hantera den högproduktiva jordbruksmark som finns i Skåne. Det är dock inte bara jordbruk och livsmedelsproduktion som gör anspråk på marken många andra faktorer såsom bostäder, infrastruktur och rekreation spelar in när planeringen av hur markanvändningen ska vara görs.

Länsstyrelsen i Skåne har en nollvision vad gäller exploatering av jordbruksmark. Trots det är det stora investeringar som byggs på några av världens bästa åkermarker såsom ESS-området (European Spallation Source) i Lund och det planerad rättsspsyk i Trelleborg. Hur tänker kommunerna i Skåne om jordbruksmarken och framtiden? Ska jordbruksmarken fortsätta att exploateras eller ska den sparas för framtida behov. I Sverige är det kommunerna som har planmonopol över markanvändningen och det är många aspekter som beaktas under planeringsarbetet. Viktiga frågor som kommunerna tampas med under planeringsprocessen är bland annat: Vilket värde kommer marken ha i framtiden? Har jordbruksmarken ett värde i sig och vilket är det i så fall. Vilken sorts markanvändning är mest positiv: bostäder, verksamhet, infrastruktur, grön struktur eller odlingsmark? Kan en negativ investering idag ge positiva konsekvenser i framtiden?

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att visa på hur skånska kommuner hanterar resursen jordbruksmark i sin översiktliga planering. För att ta reda på detta har jag tagit hjälp av tre frågeställningar.

- Vilken strategi har kommunerna för jordbruksmarken i översiktsplaneringen?

- Vilka argument ger kommunerna när de ska exploatera jordbruksmark?
- Vilka argument ger kommunerna när de ska spara jordbruksmark?

Metod och teori

I denna studie har framförallt tre metoder använts, en textanalys har gjorts av 30 av Skånes 33 översiktsplaner, intervjuer har gjorts med utvalda planerare på fem kommuner och en litteraturstudie med relevant litteratur har gjorts. De kommuner som jag framförallt använder mig av för att exemplifiera studien är de kommuner där jag intervjuat ansvariga för planarbetet, dessa är Bromölla, Malmö, Burlöv och Trelleborg.

Textanalys

En textanalys innebär att olika delar av en text identifieras och undersöks. Eftersom denna uppsats syftar till att undersöka skånska kommuners översiktsplaner är textanalys en mycket bra metod för att få både en kvantitativ och en kvalitativ bild av hur de skånska kommunerna hanterar jordbruksmark i översiktsplanerna. Metoden textanalys kan delas upp i olika inriktningar. De inriktningar som används i denna uppsats är innehållsanalys och framförallt argumentationsanalys.

Innehållsanalys är en kvantitativ inriktning av textanalysering. Med hjälp av innehållsanalys kan kvantifierade jämförelser av speciella detaljer i texten göras. Detta är en bra metod för att kunna jämföra hur många av de skånska kommunerna som använder sig av liknande strategier för jordbruksmarken och hur många som skiljer sig mot de övriga. Detta för att kunna göra en

generalisering av hur Skånes kommuner hanterar jordbruksmark i översiktsplaneringen.

Andra textanalysinriktningen som används i uppsatsen är argumentationsanalys. Denna inriktning lägger mer betoning på hur argumentationen i texten är strukturerad. I denna uppsats kommer argumentationsanalysen att användas för att undersöka vad det är kommunerna argumenterar för och vilka skäl de anger för argumentationen. När en textanalys utförs är det viktigt att tänka på vilka som har skrivit texten och vilka som är den tilltänkta läsaren då detta påverkar hur avsändaren tänkt att texten ska tolkas. I detta fallet är det tjänstemän på de olika kommunerna som har skrivit översiktsplanerna och de tilltänkta läsarna är medborgare, politiker och tjänstemän (Bergström et.al. 2005).

Anledningen till att det är 30 av Skånes 33 översiktsplaner som analyseras är att Landskrona, Höganäs och Ängelholm är i början av kommunens samråd innan fastställning av en ny översiktsplan. Jag anser då att de gamla översiktsplanerna är utdaterad och inte ger någon information om hur kommunernas strategi för markanvändning ser ut idag.

Intervju

För att svara på frågeställningen i uppsatsen är översiktsplaner ofrånkomligt att studera, dock är det mycket i en beslutsprocess som missas om enbart skriftliga dokument studeras.

För att få en fördjupad förståelse för frågeställningen har därför även intervjuer gjorts. Intervjuer som metod i en studie ger en djupare förståelse för ämnet då intervjupersonernas tankar får komma fram och den bakomliggande diskussionen till olika beslut kan analyseras (Holme & Solvang, 1997). Eftersom personerna jag har intervjuat har varit medvetna om att uppsatsen ska publiceras samt att det är möjligt att identifiera dem, kan det vara en hämmande faktor som gör att informanterna inte berättar

hela historien för mig. Jag har ändå valt att nämna informanterna vid namn. Detta eftersom om jag inte hade nämnt dem vid namn hade det ändå varit möjligt att identifiera dem genom den information som de har gett. Intervjuerna har följt en intervjumanual som har anpassats individuellt för varje informant. Intervjumanualen har inte styrt intervjuerna utan har snarare varit en mall att ta till för att se till att intervjun täcker de områden som den ska täcka (Kvale et.al 2009). För att få fram informanternas personliga synpunkter bör informanterna själva i största möjliga mån få styra intervjun (Holme & Solvang 1997).

För att välja ut de personer som jag intervjuat hade jag två kriterier, kommunerna skulle antingen var i process med att ta fram en ny översiktsplan eller precis ha antagit en översiktsplan. Kommunerna som jag valde ut för intervjuer skulle även skilja sig åt storleksmässigt, demografiskt och geografiskt. Kommunerna som stämde in på dessa kriterier och som även hade möjlighet att ställa upp på intervju var; Trelleborgs kommun, Bromölla kommun, Burlövs kommun och Malmö kommun. I Trelleborgs-, Bromölla-, och Burlövs kommun har jag träffat medarbetare på den förvaltning som varit ansvarig för framtagandet av översiktsplanen. I Malmö hade jag en telefonintervju med projektledare Tyke Tykesson och i Simrishamn hade jag en mailkonversation med planavdelningen på kommunen.

Då mina urvalskriterier innebar att de personer jag valde att intervjua hade ont om tid var telefonintervju och mailkonversation att föredra ur ett tidsperspektiv. Det är dock mycket som missas i dessa intervjuformer som kan vinnas av ett personligt möte där kroppsspråket bidrar till konversationen och små nyanser i samtalet kan avläsas bättre och då bidra till intervjun (Kvale et. Al. 2009).

Avgränsningar

Uppsatsen är avgränsad till kommuner i Skåne län. Detta för att det är ett län som är en stark tillväxtregion och innehar Sveriges bästa åkermark. Samt att det är det län som jag kommer från. En annan avgränsning som gjorts är att det dokument som studerats är översiktsplanen. Detta för att översiktsplanen är det dokument som bäst beskriver en kommuns långsiktiga planering av markanvändningen i hela kommunen. Andra dokument är inte lika långsiktiga eller täcker endast en del av kommunens geografi eller intresse. Som nämnts tidigare är även tre av Skånes kommuner borttagna från studien detta eftersom de ligger i startgropen för att ta fram nya översiktsplaner och jag därför anser deras information vara utdaterad.

Viktiga teman

Resursfördelningsteori

När kommuner ska göra sina Översiktsplaner fördelar de den knappa resursen mark för att på ett så effektivt sätt som möjligt tillgodose de mänskliga behoven i kommunen. Hushållning av mark är viktig för att kommunen ska kunna utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt socialt, ekonomiskt och ekologiskt.

Resursfördelningsteorin brukar sammanfattas i tre frågeställningar, nämligen:

- Vad ska produceras?
- Hur ska det produceras?
- Till vem ska produktionsresultatet gå?

(Brännlund & Kriström, 2012)

Om man överför dessa frågeställningarna till kommunernas planeringsarbete och exploatering av jordbruksmark är frågan om kommunens resurser ska användas för att producera livsmedel eller ska marken användas för att producera boende, transport eller industri. Val måste göras och man måste väga fördelar mot nackdelar.

Människor behöver mat för att överleva frågorna är hur maten ska producera. Ska den produceras lokalt eller ska vi låta andra länder

producera vår mat? Om vi ska producera den lokalt vilka andra uppförelser måste vi göra? Måste vi göra inskränkningar i våra rekreations-, boende- eller verksamhetsmöjligheter? Om den ska produceras någon annanstans hur ska livsmedelssäkerheten upprätthållas? Vilka inskränkningar blir det i kulturlandskapet? Hur blir det för framtida generationer?

Den sista frågeställningen om till vem produktionsresultatet ska gå är en viktig parameter i planeringsprocessen. Ska resursen mark gå till en verksamhet som kan skapa många arbetstillfällen, eller till ett bostadsområde som lockar pengastarka småbarnsfamiljer till kommunen eller ska marken användas för att en lantbrukare ska kunna producera livsmedel.

Ytterligare en frågeställning som har börjat tas upp inom resursfördelningsteori är *när ska det produceras?* Denna frågeställning kan även den direkt överföras på kommunernas planeringsarbete. När ska maten produceras? Idag, imorgon eller till framtida generationer. När ska vi bo i husen som byggs och när ska vi transportera varor på de vägar som byggs? (Brännlund & Kriström, 2012). I den här studien används argumentationsanalys av översiktsplaner för att visa på hur de skånska kommunerna fördelar resursen mark och vilka argument de ger för att stärka inställningen.

Man kan vara resurssnål fastän det inte finns någon ekonomisk vinning i det. Oskar Duvetorp, planerare Trelleborg.

Diskursen om hållbarhet

Hållbar utveckling har blivit ett koncept som genomsyrar nästan allt samhällsutveckling världen över. Begreppet lanserades för första gången 1987 i den så kallade Brundtlandrapporten och definierades i den som

..en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

Begreppet hållbar utveckling fick snabbt en stor spridning och det råder en bred enighet om att begreppet ska vara det övergripande målet för samhällsutvecklingen globalt och lokalt (NE2).

I 2002 gjordes en fördjupning av definitionen från Brundtland rapporten då med de tre pelarna av hållbar utveckling ekologisk utveckling, ekonomisk utveckling och social utveckling. Kates et.al. (2005) visar i sin artikel "What is sustainable development" på att begreppet inte är konstant utan det är ett formbart begrepp som formas av en pågående dialog. Olika aktörer kan använda sig av och tolka begreppet för att det ska passa deras situation. Eftersom begreppet är så formbart behöver det olika aktörer och olika perspektiv som har viljan att förena olika och ibland motsättande viljor till en ny helhet (Kates et.al. 2005).

Begreppet hållbar utveckling används flitigt inom samhällsplaneringen då detta är ett område som kan påverka både den lokala och globala utvecklingen. Den svenska miljöpolitiken har beslutat att ta fram mål för att bidra till en hållbar utveckling dessa mål består av ett övergripande generationsmål, tjugofyra etappmål och 16 miljö kvalitetsmål. Generationsmålet lyder:

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Det anger den inriktning som inom en generation behöver ske för att miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Etappmålen är steg som behöver tas för att nå miljö kvalitetsmålen och miljö kvalitetsmålen anger mål i den svenska miljön som arbetet ska leda till. I denna studie är det framförallt två av miljö kvalitetsmålen som berörs, dessa är *ett rikt odlingslandskap* och

god bebyggd miljö (miljömålen¹). Eftersom hållbar utveckling är en diskurs som styr argumentationen inom samhällsplaneringen i stort undersöker den här uppsatsen om hållbar utveckling även är ett argument för kommunerna när det kommer till markanvändning av jordbruksmarken.

Stad-Land dikotomin

Sen människan blev bofast och den mänskliga urbaniseringen började så har sammankopplingen mellan den urbana livsstilen och den agrara varit starka. Den urbana befolkningen såg de funktioner som finns på landsbygden som en självklar del av de urbana funktionerna. Landsbygdens och stadens funktioner var starkt sammanlänkade fram till början av 1900-talet då exploateringen av den stadsnära jordbruksmarken var stark. Förorter som växte fram på bekostnad av jordbruksmarken avskärmade den urbana befolkningen från landsbygden (Berg et.al. 2013).

Idag finns det en stor motsättning mellan stad och land. Landsbygden porträtteras som starkt förknippad med romantiska föreställningar om lokal gemenskap och socialt ansvarstagande. Denna romantiska föreställning om landsbygden står i motsats till de värden som anses vara urbana och viktiga för utveckling nämligen globalt engagemang och öppenhet. Polariseringen mellan stad och land kan få fortsatta sociala konsekvenser även i framtiden (Jansson A. 2009).

Dikotomin mellan stad och land kan även skapa problem inom översiktsplaneringen då planeringen oftast ses ur antingen ett urbant perspektiv eller ur ett landsbygdsperspektiv. Om dessa två perspektiv istället möttes skulle många av planeringens värden förstärkas såsom rekreation, biodiversitet, kulturella värderingar och ekosystemtjänster (Berg et.al. 2013). I den här studien används argumentationsanalysen för att visa

på om dikotomin även finns inom översiktsplaneringen i de skånska kommunerna samt vilken konsekvens den kan få för markanvändningen.

Lokal mat

Den översiktliga planeringen har traditionellt mest vänt sig till den urbana befolkningen och eftersom livsmedel och jordbruk har setts som en landsbygdsfråga har dessa system inte varit synliga i den översiktliga planeringen (Granvik, 2012. Pothukuchi et.al. 1999). Dock har konsumenter från den urbana befolkningen på norra halvklotet börjat se fördelar med lokalt producerad mat och det är en fråga som även har börjat föras in i kommunernas planeringsarbete. Anledningarna till att den urbana befolkningen favoriserar lokalt producerad mat är många och några av de mest framträdande anledningarna är de miljömässiga såsom att kortare transportväg ger mindre koldioxidutsläpp, bevarandet av det öppna landskapet och tron att lokalt producerad mat är färskare och hälsosammare. Andra anledningar kan vara en tro om att de lokalproducerade livsmedlen har en bättre kontroll, högre kvalitet, bättre djurskydd, att man stödjer den lokala marknaden och livsmedelssäkerhet. Även om vissa anledningar till att välja lokal mat är kritiserade går det inte att komma ifrån att det finns en trend mot mer lokalt producerad mat (Berg et.al. 2013. Granvik, 2012).

Begreppet lokal mat har olika definitioner beroende på vilken aktör eller individ som använder sig av begreppet. Detta har lett till att många konsumenter känner sig lurade då de inte vet vad de får när produkter säljs under epitetet ”lokal mat” eller ”närproducerad”. En av de mest frekvent använda definitionerna är den som Bondens egna Marknad tagit fram om att det ska vara max 25 mil mellan bonden och konsumenten (Hallberg

et.al. 2013). I den här studien undersöks om trenderna mot mer lokalt producerad mat tas i beaktande vid kommunernas arbete med översiktsplanerna.

Resiliens teori

1973 var första gången som resiliens togs upp i den ekologiska litteraturen. Ekologisk resiliens definierades då som den mängd störningar som ett ekosystem kunde klara av utan att självorganiserande processer och strukturer förändrades. Sedan dess har många definitioner av begreppet gjorts numera finns det två vedertagna definitioner av begreppet det ena kallas engineering resilience och definieras som tiden det tar för ett system att åter bli stabilt efter en störning. I ecological resilience, som den andra definitionen kallas, är den omfattningen av störningar som systemet kan absorbera innan det förändrar sitt stabila tillstånd. (Gunderson 2000)

När en yta hårdgörs försämras resiliensen avsevärt eftersom hela ekosystem försvinner. Även de ekosystem som överlever den förändrade markanvändningen förlorar en stor del av kapaciteten att absorbera förändringar. En liten förändring kan försätta det stabila ekosystemet i ett katastroftillstånd som i värsta fall slutar i en kollaps (Gundersson 2000).

Många mänskliga aktiviteter förminskar den ekologiska resiliensen genom att människorna försöker kotrollera olika variabler i viktiga ekosystemprocesser. Detta tapp av resiliens åtföljs ofta av en förändring av systemets tillstånd och signaleras som en resurskris. När ett system har växlat till ett område med oönskad stabilitet är förvaltningsalternativen antingen att återställa området till en önskvärd stabilitet, att tillåta att systemet själv återvänder till en önskvärd stabilitet eller anpassa till det förändrade systemet då förändringarna är oåterkalliga (Gundersson 2000).

I studien undersöks om kommunerna tar upp förlorad resiliens som ett argument för att bevara eller förändra markanvändningen av jordbruksmarken.

Bakgrund

Jordbruksmarken som en resurs

Människor har i alla tider bosatt sig där tillgången till mat har varit god. Detta har inneburit att de flesta större städerna idag ligger på och i närheten av god jordbruksmark. För att städerna ska vara attraktiva och kunna växa socialt och ekonomiskt behövs det ofta att mark exploateras för att bygga verksamheter, bostäder, infrastruktur och rekreationsområden. När städer ska växa uppstår det markanvändningskonflikter över hur marken ska användas. Olika aktörer vill använda marken till olika saker och då framtiden är oviss är det svårt att veta vilken markanvändning som kommer att vara den bästa på kort så väl som på lång sikt. Vi vet inte hur världen kommer att se ut i framtiden men de analyser som görs visar på att vi kommer att behöva än mer jordbruksmark än vad vi har idag. Med en ökande befolkning, klimatförändringar och minskad bördighet står världen inför ett växande hot mot livsmedelsförsörjningen. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) har gjort en bedömning att för att kunna tillgodose världens livsmedelsbehov till 2080 så behövs det ytterligare 100-250 miljoner hektar produktiv jordbruksmark. En stor andel av den jordbruksmark som används idag hotas av erosion, förlust av organiskt material, föroreningar, försaltning och markpackning. (Jordbruksverket 2013:35). En åker som på ett hållbart sätt brukas kan

producera livsmedel och andra råvaror under mycket lång tid. Att ha jordbruksmark i produktion eller att ha möjligheten att återta jordbruksmarken i produktion kommer att bli än mer viktigt (Jordbruksverket 2013:35). Jordbrukets primära uppgift är att producera mat till befolkningen (Hövelmann, 2010). Det finns dock många andra värden i jordbruksmarken, vissa av dem ekonomiska men en hel del av dessa värden måste mätas på andra sätt än ekonomiska. Jordbruksverket (2013:35) gjorde 2013 en undersökning om vilka de vanligaste skälen till varför jordbruksmark exploaterades var, samt vilka som var de viktigaste orsakerna till att använda jordbruksmark istället för annan mark. I fallande ordning var det byggande av småhus, industri- och företagsetablering och byggande av flerbostadshus som var de vanligaste skälen. Orsakerna var att jordbruksmarken specifikt hade efterfrågats, att lämpliga jordbruksfastigheter redan fanns i kommunal ägo samt att annan mark inte var lämplig ur pendlings- eller transportsynpunkt.

Exploatering idag och historiskt

Att exploatera jordbruksmark påverkar den biologiska mångfalden, kulturmiljön och det öppna landskapet. Mellan åren 1960-1980 exploaterades 55000 hektar jordbruksmark i Sverige, anledningen till att jordbruksmarken exploaterades berodde inte så mycket på befolkningsökningen som på den ytkrävande industrins expansion i tätortsnära lägen samt den ökade utrymmesstandarden med små- och fritidshus. Exploateringen av jordbruksmark har ökat på senare år. Mellan 1996-2005 exploaterades ca 3400 hektar jordbruksmark i genomsnitt 340 hektar/år och mellan 2006-2010 var den siffran 3000 hektar i genomsnitt 600 hektar/år (Jordbruksverket 2013:35). Att återställa hårdgjord jordbruksmark är mycket svårt och väldigt kostsamt, det innebär ofta att

matjord som schaktas bort från ett annat ställe används för skapa ett rotningmedium av god kvalitet. Kostnaden och svårigheten för att återställa hårdgjord jordbruksmark gör att detta inte anses vara en bra metod utan används bara i undantagsfall för t.ex. innerstadsutveckling (Stadsbyggnadskontoret Norrköping, 2012)

Planprocessen

Det är kommunerna som har planmonopol i Sverige. Varje kommun i Sverige måste ha en uppdaterad översiktsplan. Översiktsplanen är ett verktyg för kommunerna att långsiktigt styra användningen av mark och vatten i kommunen. Den är inte juridiskt bindande men är ett viktigt vägledande underlag för beslutsfattande. En översiktsplan har oftast ett tidsperspektiv på 10-20 år och när den anses vara inaktuell tas det fram en ny. Under varje mandatperiod ska en aktualisering av planen göras, om vissa delar då anses vara inaktuella behöver kommunen inte göra om hela översiktsplanen utan de kan göra ett tillägg till den eller välja att göra en fördjupad översiktsplan över ett visst område. När en kommun tar fram en ny översiktsplan måste de följa en viss process. Detta för att göra förfarandet mer rättssäkert och för att ha medborgarinflytande (boverket¹). Först tar kommunen fram ett förslag till översiktsplan som går ut på samråd till berörda parter. När kommunen har tagit ställning till de synpunkter som kommit in under samrådet går förslaget ut på granskning, under granskningsskedet ska länsstyrelsen lämna in ett yttrande om de bedömer att planförslaget ej följer vissa kriterier. Efter granskningsskedet beslutar kommunen om planen och om ingen överklagar eller länsstyrelsen överprövar beslutet vinner planen laga kraft (PBL. Kap 5).

En översiktsplan kan ses som en kommuns politiska målbild för hur kommunen ska utvecklas som helhet. I översiktsplanen ska det tydligt

framgå vilken planens innebörd är och vilka konsekvenser som den kan få socialt, ekonomiskt och miljömässigt (boverket1).

Frågan om jordbruksmarkens position i planeringen har varit en politisk fråga sen mitten av 1900-talet. På 1960-talet började regeringen ett arbete med den fysiska riksplaneringen. Bakgrunden till arbetet var att det pga knapphet av vissa naturtillgångar hade uppstått konflikter och regeringen ansåg att det krävdes nationella ställningstaganden angående landets mark- och vattentillgångar (SOU 1979:54). I proposition 1978/79:213 finns vissa riktlinjer angående den fysiska riksplaneringen och där kan man utläsa att brukningsvärd jordbruksmark inte bör tas i anspråk om det finns en från samhällets synpunkt tillfredsställande lösning på annan mark.

När en kommun ska påbörja arbetet med en översiktsplan är det en del regler och lagar som de måste följa. Dessa är framförallt Plan- och bygglagen och miljöbalken. Det är 3 kap 4§ miljöbalken (MB 3:4) som reglerar när och hur jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse.

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Det finns de som anser att skyddet av jordbruksmark inte är tillräckligt starkt. Det skydd som finns i MB 3:4 men det anses inte vara tillräckligt stark då andra områdesskydd såsom riksintressen och naturvårdsintressen har företräde. Plan- och bygglagen är den lag som bestämmer planläggningen av mark, vatten och byggande. I första stycket så står det att syftet med lagen är att främja en samhällsutveckling med en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Inom ramen för lagen finns det ett behov för

avvägning mellan olika markanvändningsintressen samt olika aktörers intressen. I lagen framgår det också att långsiktiga behov bör väga tyngre än kortsiktiga generationer (Prop 1985/86:1, sid 460).

De två av riksdagens miljökvalitetsmål som påverkas mest av översiktsplanering och markanvändning är ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapet och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kultur miljövärdena bevaras och stärks.

Och god bebyggd miljö

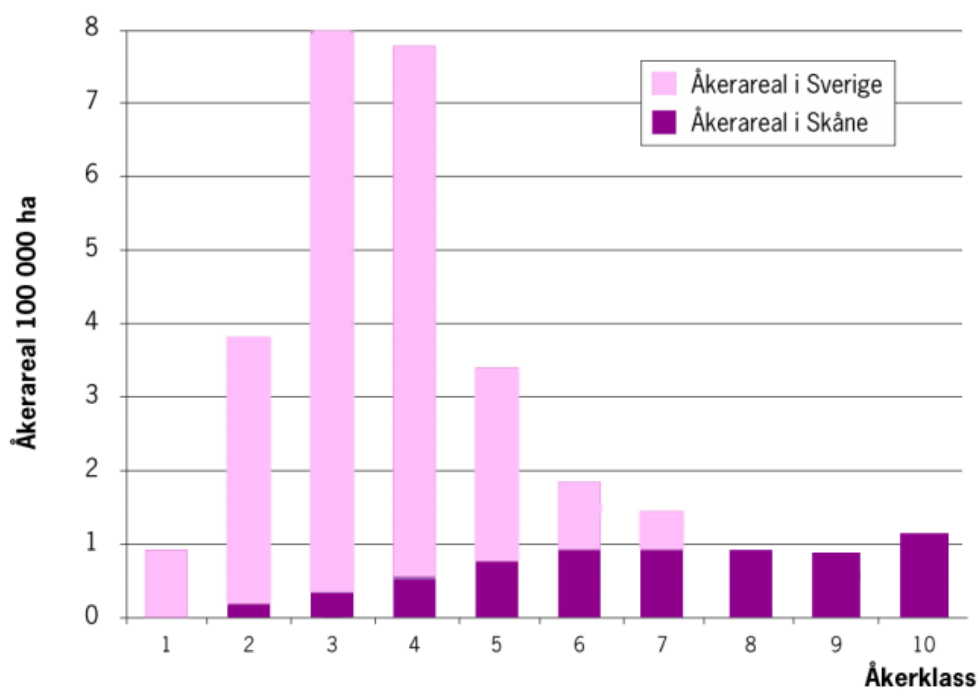
"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."

Studie om Skåne

Skåne är en halvö och Sveriges sydligaste landskap med en mångfacetterad natur. Skåne består både av många horstar och rullstensåsar som gör landskapet kuperat och slätter där topografin inte överstiger tio meter. De skånska slätterna består till största del av lerig, bördig morän medan andra delar av Skåne består av mager urbergsmorän. Skånes placering i Öresundsregionen och närheten till Europa gjorde att industrin tidigt tog fart och många stora verk och varv är och har varit placerade i länet (NE3). Skåne är en tillväxtregion. Detta innebär att befolkningen ökar och med den efterfrågan av bostäder, infrastruktur och verksamheter. På 1990 talet stod det en del tomma lägenheter i Skåne men befolkningsökningen har varit stor och nu råder det bostadsbrist i 32 av Skånes 33 kommuner. De privata exploitörer som finns kommer inte kunna råda bot på bostadsbristen då de i första hand vänder sig till den köpstarka marknaden och inte är intresserade av att bygga billiga bostäder (Översiktsplan Åstorps kommun, 2012).

Skåne har Sveriges bästa jordbruksmark och är även en av de regioner i Sverige där befolkningen växer mest. Skåne består till största delen av slättlandskap utan några naturliga barriärer för byggande vilket har inneburit att städerna har tillåtits att sprida ut sig över landskapet. 1971 genomfördes en klassning av Sveriges åkermark avseende det ekonomiska avkastningsvärdet. Klassificeringen var 10-gradig och var tänkta att vägleda kommunerna vid den fysiska planeringen. Den största delen av marken i de

högre klasserna återfinns i Skåne (Jordbruksverket 2013:35), det är bara här som jordbruksmark i klass 8-10 finns. Klassningen bygger på det ekonomiska avkastningsvärdet på 70-talet. Den tekniska utvecklingen och ändrade prisetförhållanden har delvis ändrat förutsättningarna för klassningen men då ingen revidering av klassningen har gjorts används den fortfarande, framförallt i planarbeten (länsstyrelsen1).

Figur 1. Jordbruksareal i Sverige och i Skåne i respektive jordbruksklass (2000).
 Källa: Skånes värdefulla jordbruksmark, Länsstyrelsen i Skåne län (2009).

I regeringens rapport 1979:55 pekas Skåne ut som ett område där ianspråktagandet av jordbruksmark vid tätortsutbyggnad anses vara ett särskilt stort problem. Deras framtidsutsikter då innebar att 9000ha åkermark skulle behöva tas i anspråk mellan perioden 1979-1990 då det inte finns någon alternativ mark att ta i anspråk i de skånska kommunerna. Mellan 1962-2000 exploaterades 13 250 ha av åkermarken i klass 8-10

därutöver exploaterades även jordbruksmark som klassats lägre (länsstyrelsen1).

Skåne är det län som exploaterat mest areal jordbruksmark mellan åren 2006-2010 och är efter Hallands län det län som exploaterat mest jordbruksmark per total areal (Jordbruksverket, 2013:35).

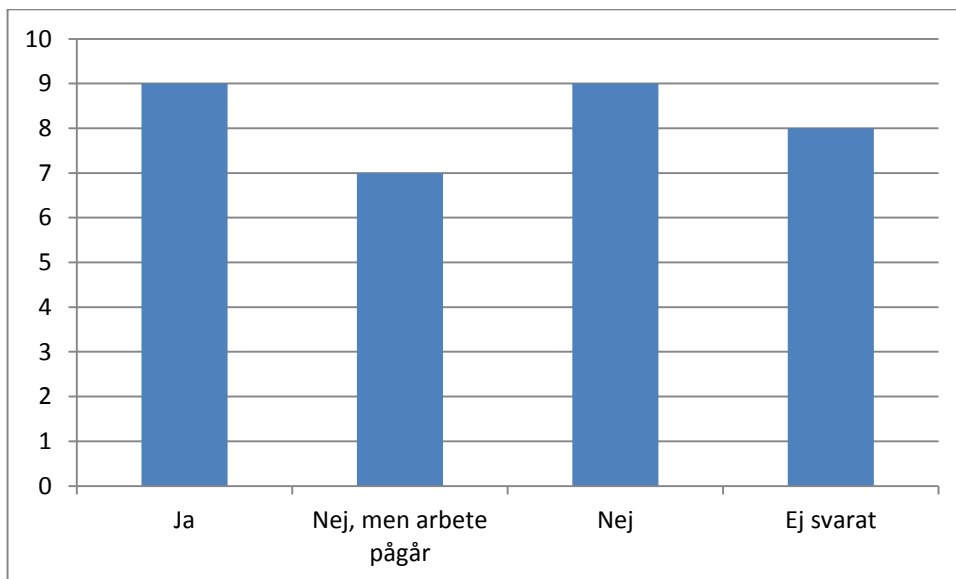
Länsstyrelsen i Skåne anser att hänsynen till jordbruksmarken som ett landskapsperspektiv och produktionsresurs måste bli större och har därför en ”nollvision” för konsumtion av åkermark för bostadsutbyggnad. De anser att kommunerna i länet istället ska bygga bostäder genom hållbar förtätning av tätortsområdena (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012:7).

Det är ju en väldigt het fråga för i Översiktsplanen måste man ju verkligen motivera varför man vill använda jordbruksmark. Anna Grönlund

Vissa jordbruksområden i Skåne skyddas av landskapsbildsskyddet (fd 19§ naturvårdslagen). Även om inte lagen finns längre så är det inte tillåtet att med ny bebyggelse i de områden som av länsstyrelsen utpekade områden har en speciellt tilltalande landskapsbild (Skurups kommuns översiktsplan, 2009. Sjöbo kommuns översiktsplan, 2009).

Boverket gör tillsammans med RUS (länsstyrelsernas samarbetsorgan för miljömålsarbetet) en årlig enkät till landets kommuner med syfte att följa upp miljömålet *God bebyggd miljö*. I enkäterna 2011 och 2012 fanns frågan, *Har kommunen någon policy angående bevarande av god odlingsmark?*, med. (boverket.se)

Svaren från de skånska kommunerna var varierande och kan ses i tabell 1.

Figur 2. Kommunernas svar på frågan *Har kommunen någon policy angående bevarande av god odlingsmark?*

Resultat och analys

Resultat och analys av det empiriska arbetet bygger på intervjuer med planerare i fem kommuner samt textanalyser av 30 översiktsplaner. Resultatet presenteras i två delar där den första svarar på vilken strategi kommunerna har för jordbruksmarken. Den andra svarar på varför kommunerna anser att jordbruksmarken ska sparas.

Vilken är de skånska kommunernas strategi för jordbruksmark

Då Skåne har så mångfacetterad natur och ekonomin i de olika kommunerna ser olika ut och bygger på olika näringar är det olika områden i kommunernas översiktsplanering som prioriteras. Detta är något som ska tas i beaktning när de olika argumenten för kommunernas strategi för jordbruksmarken analyseras.

Enligt boverkets miljömålsenkät är det bara nio av Skånes 33 kommuner som har någon policy för bevarande av god odlingsmark (boverket²). Dock har de flesta kommunerna gjort något ställningstagande angående jordbruksmarken. Fanny Jacobsson på Burlövs kommun sammanfattar två av de starkaste kriterier som de skånska kommunerna har när de ska exploatera jordbruksmark.

Då är det just att det är i stationsnäralägen och att det är inom motorvägarna som är liksom starka barriärer för Burlöv och båda orterna,

så det är ganska svårt att bedriva ett rationellt och effektivt jordbruk inom den hära marken liksom. Fanny Jacobsson, planerare Burlöv.

Över tid

På 50-60-talen så såg man det som en resurs för att växa på så har ju synen förändrats till en resurs för framtiden att odla på. Tyke Tykesson, planerare Malmö.

Över tid har översiktsplaner förändrats från att de förr haft en tyngdpunkt på tätorterna och bebyggelseplaneringen till att de nu blivit ett mer strategiskt dokument. Den planering som förr skedde utanför tätorterna har framförallt handlat om reservationer för infrastruktur eller bevarande av natur, numera övergår översiktsplanerna till att ha ett bredare utvecklingsperspektiv för hela kommunen (Höörs översiktsplan, 2012).

En tydlig vändpunkt för hur jordbruksmarken beskrivs i översiktsplanerna i Skåne är 2012. Innan 2012 fanns jordbruksmarken med som en punkt i översiktsplanerna dock fanns inget utvecklat resonemang för vad syftet med hur jordbruksmarken skulle användas var. 2012 ses en klar förändring då motiveringarna blev tydligare och fler aspekter räknades in vid beskrivning av jordbruksmarken och den framtida markanvändningen. Anledningen till den skarpa förändringen i hur jordbruksmarken beskrivs anser jag vara Länsstyrelsen i Skånes nollvision för exploatering av jordbruksmark som trädde i kraft oktober 2012 (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012:7).

Denna förändring av attityd som länsstyrelsen intog i oktober 2012 syns bäst i Kristianstad kommuns översiktsplan. Kristianstad kommun var i samrådsskedet för ny översiktsplan i samband med att visionen förtydligades. I deras översiktsplan finns ett kapitel där kommunen svarar

på länsstyrelsens granskningsyttrande och där de analyserar samarbetet under 2012.

...är något oroväckande att Länsstyrelsen från samrådsskede till granskning svänger så kraftigt i deras förhållningssätt och bemötande. Kommunen anser även att från sommaren 2012 till skrivande stund (december 2012) har en intern utveckling och precisering pågått inom Länsstyrelsen som bidragit till försvårande av den kommunala hanteringen och handläggningen av denna översiktsplan.

Då nollvisionen för bebyggande av jordbruksmark var en del av den precisering som länsstyrelsen genomgick hösten 2012 och att länsstyrelsen i granskningsyttrandet tar upp jordbruksmarken som en viktig punkt anser jag att citatet kan härröras som ett argument till att länsstyrelsens nollvision påverkat hur kommunen tänker på jordbruksmarken i översiktsplaneringen. Att attityden för om jordbruksmark ska sparas har förändrats över tid ses i en jämförelse mellan de översiktsplaner som antagits nyligen och de som har några år på nacken. I Bjuvs översiktsplan från 2006 finns det ingen strategi för att spara jordbruksmarken, utan den ses snarare som ett bra alternativ för exploatering då den högproducerande jordbruksmarken ses som en monokultur och att exploatera en monokultur inte har någon negativ inverkan på den biologiska mångfalden. Att det enbart skulle vara tiden som får kommunerna att tänka mer på jordbruksmarken som en resurs stämmer dock inte i alla fall. Tomelilla kommun som antog sin översiktsplan 2002, har en restriktiv syn till att exploatera på jordbruksmark med argumentet att hänsyn måste tas till jordbrukets produktionsförutsättningar.

Ett argument för att exploatera områden är att det redan är planlagt område enligt en tidigare översiktsplan. Vid en jämförelse mellan den gamla översiktsplanen från 1998 och den nya översiktsplanen i Burlövs kommun

är det mindre andel jordbruksmark som är planlagt i den nya översiktsplanen. I den nya planen har ett område tagits bort som var planlagt 1998.

Men den har ju också varit planerad för verksamheter sedan -98, så vi har alltså inte tagit mer anspråk på marken i vår nya översiktsplan i förhållande mot de gamla planerna. Däremot har vi t.ex ett område här vid Burlövs egna hem, som är ett gammalt egnahemsområde som det i den gamla översiktsplanen från -98 fanns ett utbyggnadsområde på jordbruksmark som vi i vår nya plan har tagit bort. Fanny Jacobsson planerare Burlöv.

Andra kommuner nämner i översiktsplanen att inte alla områden som tas upp i planen ska exploateras under planens tidsperiod utan är en beredskap för framtida behov.

*Nya områden för bostäder i planen utgör ungefär 10 gånger så mycket, vilket kan sägas vara en valfrihets eller beredskapsfaktor. Det är alltså **inte** tänkt att alla de områden som presenteras i planen kommer att fyllas under planens tidsperspektiv. (Klippan kommuns översiktsplan, 2013)*

Dessa två synsätt kan vara avgörande för vilken mark som exploateras vid en senare översiktsplan då det ofta är nya medarbetare som tar fram en senare översiktsplan och om de har det tidigare synsättet kan konsekvenserna bli att de tar mark i anspråk enbart för att det enligt tidigare översiktsplan var ett område möjligt att exploatera.

På frågan om hur exploatering på jordbruksmark har sett ut historiskt svarar Fanny Jacobsson, Burlöv ungefär likadant som jag tycker mig ha märkt när jag läst översiktsplanerna.

Det är inte lika lätt att bara smälla ut nya bostäder eller bebyggelse på jordbruksmark utan det är mer restriktivt kring det. Och länsstyrelsen har ju egentligen en sån noll, vision om att det är liksom ingenting som ska byggas på jordbruksmark så jag tror absolut att det har förändrats och att liksom fokus har förändrats över tiden och att det blir mer restriktivt.

Enligt Oskar Duvetorp planerare i Trelleborg kan man även se att inställningen till värdet på jordbruksmark är en generationsfråga. De stadsplanerare och planarkitekter som utbildades på 60-talet har inte samma inställning till hållbarhetsfrågor som de tjänstemän som utbildats på 1990- och 2000-talet. Även Tyke Tykesson planerare i Malmö tycks hålla med om att det kan vara en generationsfråga då förändringar av synsätt ofta tar tid och slår igenom långsamt.

Nationellt intresse

När kommuner ska göra en översiktsplanering är det många olika delar som ska vara med och arbetet med att ta fram en översiktsplan är väldigt omfattande. Kommunerna förlitar sig därför på den lagstiftning som finns för att få med alla de delar som krävs i en översiktsplan. När det kommer till jordbruksmark i översiktsplaneringen är ett vanligt förekommande argument för att spara eller skydda jordbruksmark att jordbruket räknas som en näring av nationellt intresse. I några av de översiktsplaner som nämner jordbruksmarken som ett nationellt intresse nämns även att skyddet som jordbruksmark får genom att näringen räknas som ett nationellt intresse inte väger lika starkt som ifall det skulle räknats som ett riksintresse.

Konjunktur

En stark anledning till att en kommun väljer att exploatera jordbruksmark är konjunkturen i kommunen. I Bromölla som lider av hög arbetslöshet och är en av de kommunerna med högst ungdomsarbetslöshet i Sverige (dn.se) ser man det inte som ett problem om en exploatör vill exploatera på jordbruksmark. Varje insats som kan betyda mer jobb för kommunens invånare tas emot med öppna armar och då kommer markens värde för framtida livsmedelsproduktion långt ner på listan över alternativ markanvändning.

Eftersom vi ska värna om arbetskraften så har vi väll den politiska viljan att vi ska hjälpa till väldigt mycket. Anna Grönlund, planerare Bromölla.

Detta innebär att om det kommer en exploatör som vill exploatera ett område i Bromölla som inte är utpekade i översiktsplanen försöker kommunen i möjligaste mån att vara behjälplig och tillåta byggandet.

I de andra kommuner som jag har genomfört intervjuer med är de väldigt restriktiva med att tillåta exploatering utanför utpekade exploateringsområden.

... är det så så kan de vilja så mycket de vill, om inte vi också vill. Ibland vill vi. Tyke Tykesson, Malmö.

Vidare i samtalet så berättar Tyke att denna restriktiva syn på exploatering utanför exploateringsområden i översiktsplanen inte alltid varit den politiska viljan utan att det har med konjunkturen att göra. Han jämför med Malmös politiska vilja under 1990-talets ekonomiska kris.

Man kan till exempel titta på 90-talet när Malmö var inne i sin djupaste kris då hade politiken säkerligen inte sagt Nej till någon etablering som skulle ge jobb oavsett vad man så att säga hade fått ta i anspråk av mark.

Att konjunkturen styr ianspråktagandet av jordbruksmark kan ha konsekvenser för den långsiktiga hållbarheten i livsmedelsproduktionen då det kortsiktiga ekonomiska läget kan förstöra det långsiktiga hållbarhetsarbetet.

Ingen plan för bevarande

Den övergripande känslan av att läsa Skånes kommuners översiktsplaner är att de flesta har en tanke med nybyggnationen och exploateringen i kommunen. Dock redovisas inte vilken markanvändning som marken har innan planperioden och inte heller hur mycket mark som ska tas i anspråk i olika områden. En del kommuner använder sig av svepande begrepp i stil med ”vi måste spara den värdefulla åkermarken” utan att förtydliga vad värdefull åkermark betyder och vilken samhällsnytta med att spara den värdefulla åkermarken är.

I äldre översiktsplaner är det vanligare att kommunen inte har någon strategi för jordbruksmarken men sen länsstyrelsen i Skåne införde nollvision för exploatering av jordbruksmark måste kommunerna motivera all alternativ markanvändning. Ett exempel på hur en kommun som inte har haft någon strategi är Bromölla. Bromölla har tidigare inte haft någon strategi för jordbruksmarken, de har inte heller någon politisk vilja för att bevara eller skydda jordbruksmark. När länsstyrelsen krävde att de skulle motivera all exploatering på jordbruksmark har tjänstemännen på kommunen i en dialog med jordbruket och länsstyrelsen beskrivit jordbruket som en verksamhet i översiktsplanen. Att jordbruket var en

näring som fick speciellt fokus i översiktsplanen mottogs inte med blida ögon av alla på kommunen.

Jordbruket ska inte ha en gräddfil då utan de ska samma krav på sig som alla andra företagare. Anna Grönlund, Bromölla

Balanceringsprincipen

En del kommuner säger sig använda sig av balanceringsprincipen vid ianspråktagande av mark för exploatering eller vid förändrad markanvändning. Balanceringsprincipen innebär att kommunen i första hand ska undvika att förstöra eller skada natur- eller ekologiska värden. Om detta inte är möjligt ska intrånget minimeras och värdena ska ersättas med likvärdiga funktioner så nära källan som möjligt. I tredje hand ska insatser göras i andra delar av kommunen (Helsingborgs kommuns översiktsplan, 2010). Denna principen anser jag ha ett gott syfte men kan dock vara problematisk att utföra då mark alltid kommer att vara en begränsad resurs för kommunerna och att andra delar av kommunen får betala för de konsekvenser som en ersättning av likvärdiga funktioner skapar.

Infrastruktur

Det här med stationsnära lägen att det är det som ligger i tiden att planera kring kollektivtrafiken. Fanny Jacobsson, planerare Burlövs kommun.

Alla kommunerna i Skåne tar upp kollektivtrafik på något sätt. Alla som har spårbunden trafik eller planer på att få spårbunden trafik ser stationerna och deras närområde som en naturlig mittpunkt för samhället där den mesta av kommunens utveckling ska ske. Den exploatering som sker i kommunen ska ske i områden nära stationer genom förtätning eller genom att nya områden tas i anspråk. De kommuner som inte har någon spårbunden

kollektivtrafik försöker skapa kollektivtrafiknoder på andra sätt exempelvis med så kallade ”superbussar” (Östra Göinge Översiktsplan 2012).

Ser man det historiskt så tror jag att det som alltid vägt tyngst är infrastruktur, vägar, järnvägar, alltid. Tyke Tykesson, Malmö.

Infrastruktur är ofta en av de markanvändningsområdena som väger tungt. I Trelleborg var det den nya ringvägen som är det stora projektet som ska påbörjas och som kommer att byggas på jordbruksmark. I västra skåne är det alla de stora motorvägarna samt motorvägsavfarter/påfarter som har byggts under 1990 och 2000 talet. Tyke Tykesson på Malmö stadsbyggnadskontor håller med om att det är infrastrukturprojekt som har vägt tyngst historiskt i kommunen men anser att det på senare år har förändrats. Trelleborg som inte har haft några stora infrastrukturprojekt på ett tag ska lägga om hela trafikmatningen av tätorten och kommer då att bygga en ringled runt staden. Detta projekt tar rätt mycket högklassig jordbruksmark i anspråk men det förklaras med att de långsiktiga miljö-, ekonomiska- och sociala vinsterna överväger de kortsiktiga negativa konsekvenserna med att ta jordbruksmarken i anspråk. Runt Helsingborg finns det jordbruksmark av högsta klass, i en avvägning mellan bebyggelse och bevarande väger det stationsnära läget ändå högre.

Jordbruksmarken runt Rydebäck är klassad till nivå 10 (av 10). På grund av det stationsnära läget prioriteras dock framtida bebyggelse högre än bevarande av jordbruksmarken. Helsingborg kommuns översiktsplan (2010).

Att bygga vägar för motortrafik är idag inte lika viktigt som det var förr, nu är det snarare markanvändning för spårtrafik som är den markanvändning som väger tyngst för de skånska kommunerna.

Förtätning

Det alla skånska kommuner skriver i sina översiktsplaner att de ska göra för att kunna spara på markresursen är att förtäta tätorterna i närheten av kollektivtrafikstråk.

Så länge vi kan visa att vi kan bygga, förtäta mer i tätorten eller inom befintlig bebyggelse så kan vi inte ta ny mark i anspråk. Anna Grönlund planerare i Bromölla.

För att kunna spara på jordbruksmarken och ändå ha den planerade tillväxten som kommunerna prospekterar för krävs det att strategier för nybyggande finns. Alla de skånska kommunerna nämner att de eftersträvar en förtätning av tätorterna. En förtätning av tätorten har många fördelar, serviceutbudet, restauranger, och handel får ett större underlag vilket ger en mer livskraftig tätort. Många människor som rör sig i området på dygnets alla timmar ger en känsla av trygghet vilket många invånare eftersträvar.

Vi kan ha mycket starkare markutnyttjande, om man bygger stad i tätstruktur så kan man få en helt annan invånartäthet så att man kan nyttja marken mer effektivt. Oskar Duvetorp planerare i Trelleborg.

Förtätningar av bebyggelse kräver dock mycket arbete, långsiktig och uthållig planering samt noggranna överväganden (Höörs kommun, 2012). Vid förtätning av tätorter måste oftast gamla detaljplaner förändras då det i dem oftast ingår hur höga byggnader får vara och hur tätt man får placera byggnaderna (Anna Grönlund, planerare Bromölla).

Vissa kommuner har andra strategier för att undvika exploatering på jordbruksmark och annan oexploaterad mark. Exempelvis så vill Höörs kommun (2012) förändra användningen av redan befintlig bebyggelse från bostäder av typen fritidshus/stugor till permanentboende.

Spridd bebyggelse

Enligt del av de skånska kommunerna är mycket restriktiva vad gäller spridd bebyggelse på landsbygden. I Höör kommun (2012) är det framförallt spridd bebyggelse i den tätortsnära zonen som de är restriktiva mot, detta eftersom det kan innebära svårigheter i den fortsatta planeringen och ett bra utnyttjande av marken. En av de kommunerna som varit försiktigt positiv till spridd bebyggelse på landsbygden är Örkelljunga kommun (2008). De kan se att enstaka bostadshus för permanentboende som brukar markerna kan vara en positiv tillgång för kommunen dock får det ej vara verksamheter som tydligt ändrar befintliga förhållanden. Beroende på hur landskapet ser ut i kommunens olika delar kan spridd bebyggelse i vissa områden tillåtas då dessa kan bidra till arbetstillfällen, turism och/eller ökad tillgänglighet till naturområden (KS 2014-05-07). Ett exempel på spridd bebyggelse som kan tillåtas är hästgårdar. Hästgårdarna hjälper till att hålla landsbygden levande samtidigt som det bidrar till att marker hålls öppna vilket är värdefullt för kulturlandskapet och naturen (Höörs kommun, 2012).

För att kunna upprätthålla en levande landsbygd och det mångformiga, småskaliga och varierande landskapet stöttar kommunen mindre kompletteringar av bostadsbebyggelse i natur- och kulturmiljöer på landsbygden. Hästhållning är en viktig del av denna utveckling. Hässleholm kommuns översiktsplan (2007)

Hästarna som betesdjur nämns som ett annat positivt inslag för den biologiska mångfalden och det öppna landskapt då de hjälper till att upprätthålla hävden samt de växtarter som gynnas av bete (Hässleholm kommuns översiktsplan 2007).

Naturliga barriärer

Eftersom det inte finns speciellt många naturliga barriärer i det skånska landskapet har det inte funnits några naturliga gränser för var bebyggelse har tillåtits att sprida ut sig. Idag har det dock kommit till nya barriärer i landskapet i form av infrastruktur. Exempel på detta är Burlövs kommun där tätorterna har hamnat mellan järnvägen och E22. Mellan tätorten Åkarp och E22 finns det en gammal gård vid namn Kronetorp, då lantbrukaren inte ansåg att hen kunde bruka marken rationellt längre flyttade hen därifrån. Kommunen anser därför att detta område är ett gott område för exploatering då exploatering här kan spara jordbruksmarken på andra ställen. Då järnvägen och E22 bildar en barriär är risken för framtida exploatering av jordbruksmark i närheten mindre. Även i Malmös fall blir motorvägen en sorts barriär i landskapet då de har en huvudinriktning på att de ska växa innanför Yttre Ringvägen. Det finns dock en oenighet bland politikerna i Malmö angående huvudinriktningen. Moderaterna anser att Malmö även ska växa utåt med småhus och radhus på åkermark utanför Yttre Ringvägen (sydsvenskan.se). För Örkelljunga kommun som har en vilja av att expandera ses det som en positiv sak att den planerade Europabanans dragning sker öster om tätorten snarare än väster om. Detta eftersom E4:an går öster om och tätorten då kan expandera åt väster utan att järnväg eller motorväg bildar någon barriär (ÖP07 Örkelljunga kommun, 2008). Infrastruktur som barriär kan även ställa till problem för kommunen, ett exempel är Svedala där järnvägen skapat en barriär tvärs igenom tätorten och delat den i två delar (Översiktsplan för Svedala kommun, 2010).

Stor vs. Liten

Det handlar om Malmös roll i regionen. Den närhet till starka kollektivtrafiknoderna (...) i förhållande till Malmös storlek och Malmös

betydelse och det som Malmö kan erbjuda. Tyke Tykesson, Planerare Malmö kommun.

Ingen av Skånes kommuner ser likadana ut vad gäller storlek och demografi. Då de större kommunerna har mer makt och inflytande i regionen så händer det att de mindre kommunerna anser sig vara orättvist behandlade eller bortglömda. Bromölla fick i sin utlåtelse från Länsstyrelsen påpekanden om att de var tvungna att motivera bättre varför de skulle ta några få hektar jordbruksmark i anspråk medan Malmö kommun fick exploatera mark i Tygelsjö och Bunkefloområdet utan några problem.

Det starka trycket på marken i Malmö Lund regionen är inget som går Bromölla förbi, de tycker ändå att länsstyrelsens påpekanden ibland känns lite orättvisa.

Där är det ju ett jättetryck, och då känner man ju samtidigt här, alltså vi har ju faktiskt, alltså om man jämför med Lund då till exempel så är det typ några få hektar här som vi kanske pekar ut och så bråkar länsstyrelsen så mycket om det, och sen Lund och Malmö, ja. Så att ibland kan man känna att de silar myggor och sväljer elefanter. Anna Grönlund, planerare Bromölla kommun.

Enligt Fanny Jacobsson, planerare Burlövs kommun, är samarbetet med grannkommunerna generellt bra men ibland får de hävda sig i möten då de kan glömmas bort när de stora tillväxtkommunerna Malmö och Lund vill planera för området mellan deras kommuner där Burlöv och Staffanstorps ligger.

Varför är jordbruksmark värd att bevara?

Jordbruksintressena kommer traditionellt sett sist. Och så har det varit och så kan man säga att det till viss mån är. Tyke Tykesson, planerare Malmö stad.

I översiktsplanerna nämns jordbruksmarken ofta med svepande begrepp såsom att jordbruksmarken *har positiv inverkan på landskapsbilden* (Örkelljunga Översiktsplan, 2008), några mer konkreta anledningar till att bevara jordbruksmarken ges i det här kapitlet.

Den estetiska jordbruksmarken

Alla de skånska kommunerna nämner på ett eller annat sätt att jordbruksmarken i deras kommun är värd att bevara på grund av att den tillför skönhet till deras kommun. Framförallt i de södra delarna av Skåne består landskapsbilden av små byar med ett öppet jordbrukslandskap mellan byarna. Eftersom denna landskapsbild är mycket speciell för södra Skåne anses den också vara viktig att bevara ur ett historiskt perspektiv (Vellinge kommuns översiktsplan). Då flertalet av de små byarna delar service med grannbyarna blir detta ett avvägningsområde för kommunerna då bra infrastruktur och service mellan byarna ska vägas mot att bevara landskapsbilden med ett öppet landskap bestående av grönområden och jordbruksmark som skiljer byarna åt (Ystads kommuns översiktsplan, 2005). I Burlövs kommun har man valt att bebygga Kronotorps området. Ett område som ligger mellan tätorterna Åkarp och Arlöv. Att de har gjort detta är något som har ifrågasatts av grannkommunerna och invånarna.

Just det här med att bebygga området mellan Åkarp och Arlöv, har väl varit lite känsligt för en del, att man bygger ihop Åkarp och Arlöv på ett sätt. Fanny Jacobsson, planerare Burlövs kommun.

En andel av Skånes jordbruksmark planeras också till att omvandlas för att stärka naturvärden och bidra till rekreation. Exempel på sådana områden är Ahlbäcksområdet i Trelleborg där utvidgning av skogen kommer att ske på bekostnad av jordbruksmark.

Landskapsbildens estetiska värden skall inte påverkas på ett sådant sätt att upplevelsen går förlorad. (Båstad kommun översiktsplan, 2008).

I majoriteten av de skånska kommunernas översiktsplaner nämns jordbrukslandskapet och dess speciella karaktär som en tillgång som är värd att spara. 16 av de skånska kommunerna nämner landskapsbilden som ett skäl till att jordbruksmarken ska bevaras. Landskapsbilden ger en positiv marknadsföring för kommunen och är viktig för turism, rekreation och för att locka nya medborgare till kommunen.

Näringen formar landskapet.

(Översiktsplan för Osby kommun, 2010)

Bilden av jordbruket och jordbruksmarken är oftast en romantiserad bild av den högintensiva och högteknologiska industri som lantbruket är idag. (Hövelmann, 2010) Denna romantiserade bild av jordbruket är något som kommunerna använder sig av för att locka medborgare och turister till sin kommun. Eftersom det inte finns mycket allemansrättslig mark i Skåne används jordbruksmarken ofta som en tilltalande visuell bakgrundsbild för kommuninvånarnas rekreation och för besöksnäringen. Jordbruksmarken blir som Weilacher (2010) säger *Islands of beauty and usefulness* som berikar den urbana livsstilen.

Då är det ju fint att gå genom jordbruksmark . Att det öppnar upp sig och så. Anna Grönlund, planerare Bromölla

Enligt Åstorps kommuns Översiktsplan (2012) strävar de efter att ett besök i jordbruksmarken ska kunna bli en mångsidig upplevelse. De önskar även kunna göra jordbruksmarken än mer tillgänglig för rekreation genom att skapa så kallade beträdor längs med vattendrag. Kommunerna tar ofta ställning för jordbruksmarken när det kommer till kulturmiljön 18 av de 30 kommunerna skriver att jordbruksmarken är värd att bevara med tanke på kulturmiljön. I exempelvis Höörs kommuns översiktsplan (2012) under kapitlet Kulturmiljö nämns det att det småskaliga odlingslandskapet bör bevaras och att spridd bebyggelse som inte anpassas till landskapet ska prövas restriktivt.

Hållbar utveckling

Det är ju det som tidigare varit det stora problemet, finns det inga pengar i det finns det inget värde, nu är det inte så längre (...) de ekonomiska frågorna är ju där och de kompletteras med de rent ekologiska och de sociala och allt under paraplyet hållbar utveckling. Oskar Duvetorp planerare Trelleborg.

Begreppet hållbar utveckling är ett viktigt begrepp i all samhällsplanering. När det kommer till markanvändning och jordbruksmark är det bara nio av kommunerna som använder sig av något av begreppen hållbar utveckling, biologisk mångfald eller ekologiska värden. Begreppet hållbar utveckling används snarare som ett argument för att inte bevara jordbruksmarken när kommunerna vill ha argument för att ändra markanvändningen. Om kommunerna anser sig behöva ta ett beslut om förändrad markanvändning som på kort sikt ser dålig ut då högklassig jordbruksmark hårdgörs och den biologiska mångfalden minskar försvarar kommunerna det med att åtgärden kommer att gynna en långsiktig hållbar utveckling och att de positiva

konsekvenserna kommer att överväga de negativa (Oskar Duvetorp, Fanny Jacobsson).

Detta kräver dock att utredningsområden på vissa platser utpekas på jordbruksmark (...) Detta anses dock uppvägas av att det främjar en långsiktig hållbar utveckling beträffande kommunikationer, service, jämställdhet, miljömål, energi- och va-försörjning. (Simrishamns kommuns översiktsplan, 2014).

Näringen

20 av de skånska kommuner skriver i översiktsplanen att de ser näringen runt jordbruksmarken som en viktig del av kommunens arbete. För att kommunen ska kunna ha en livsduglig jordbruksnäring behövs det mark för odling och för bete. Denna mark ska vara förlagd på ett sätt så att rationellt brukande är möjligt och inte störa andra intressen. En viktig punkt i många av översiktsplanerna är att nybyggande på jordbruksmark ska vara restriktiv så att inte landskapet fragmenteras och så att det inte försvårar för ett rationellt brukande av jorden. Vissa kommuner har insett vissa problemområden som kan uppstå om jordbruksmark exploateras. Ett av dessa problem nämns i Båstad kommuns översiktsplan (2008), i Båstad finns det några djurgårdar som arrenderar mark på stort avstånd från gårdarna. På grund av att det är ekonomiskt olönsamt och praktiskt svårt att transportera stallgödsel långa sträckor och för att gårdarna ska ha tillräcklig spridningsareal är behovet av åkermark i nära anslutning till stallarna stort. Kommunen bevakar därför dessa gårdars intressen gentemot eventuella andra intressen.

Närodlat

Att närodlat har blivit en stor grej och att det är något som kommunernas invånare kan komma att efterfråga i framtiden är inget som syns i kommunernas översiktsplanering enbart tre av kommunerna nämner närproducerat i sina översiktsplaner. Dock framgår det av mina intervjuer så är det något som har diskuterats i kommunerna men inte något som politikerna anser att det är viktigt att satsa på. Anna nämner att det i Bromölla har nämnts lite smått om att kommunen ska bevara jordbruksmark för att kunna satsa på närodlat och närproducerat. Det är dock inget som politikerna driver och det finns inte politisk vilja till att satsa på närproducerat.

Det här med närodlat och närproducerat att vi ska upphandla sådana livsmedel där har det kanske berörts men jag tycker inte att det har funnits någon speciell politisk vilja. Anna Planerare Bromölla kommun.

I Trelleborg stängs inga dörrar för närproducerad mat men det är inget som kommunen satsar på i dagsläget.

Att man skapar en förutsättning att på sikt kunna använda marken mer värdefullt och jordbruksmarken tror man ju kommer att bli värdefull man tror ju att det kommer att bli viktigare att ha möjligheten att producera närproducerat (...) och det finns ju naturligtvis en kostnad i transporter och det finns en miljömässig vinning i att odla närodlat och sen om det någonsin kommer att finnas ekonomi i att konsumera närproducerat det vet jag ju inte men vi ska inte stänga dörren till det i onödan. Oskar Duvetorp.

Diskussion

Då alla kommuner i Skåne har jordbruksmark som en markresurs måste de ta ställning till jordbruksmarken i sin översiktsplanering. Detta sker mer eller mindre aktivt genom att vissa kommuner bara nämner jordbruksmark medan andra kommuner ingående beskriver och förklarar jordbrukets förutsättningar och de ställningstaganden som kommunen tar vad gäller jordbruksmark.

Förtydliganden

Ofta i Översiktsplanerna så nämns det att jordbruksmarken ska bevaras eller sparas. Det ges dock ingen djupgående motivering till varför jordbruksmarken ska bevaras. Utan att kommunerna ger ett tydligt ställningstagande till varför jordbruksmarken ska sparas finns det inga incitament till att spara den. Att kommunerna skriver i sin översiktsplan att åkermarken är värdefull och att näringen är viktig utan att beskriva på vilket sätt näringen är viktig och på vilket sätt produktionen hämmas av exploatering finns det inte något argument som förklarar varför jordbruksmarken ska sparas när en eventuell markanvändningskonflikt uppstår och andra viktiga samhällsfunktioner ska planeras för.

Stad-Land dikotomin

I och med att utvecklingen av översiktsplanerna har gått mer åt att vara ett strategiskt planeringsbeslut för hela kommunen istället för att som det tidigare var ett dokument mestadels för tätorten finns det ett bra incitament för att utvecklingen i kommunen ska bli mer gemensam och att dikotomin mellan staden och landet ska börja upplösas. Dock sker inte utvecklingen av landsbygden och staden jämsides utan i majoriteten av kommunerna är det fortfarande till tätorterna som de största inputen av resurser går. Kommunerna motiverar mycket av byggandet och satsningar med att utvecklingen av kommunen ska ske i kollektivtrafikhärla områden. Landsbygden däremot ska vara kvar så som den alltid har varit eftersom det ur ett historiskt perspektiv är viktigt att bevara kulturlandskapet. Detta synsätt är något som spår på den romantiserade synen av landsbygden som ett ställe dit den urbana människan åker på semester snarare än att landsbygden är ett ställe där den rurala människan bor och verkar.

Alternativkostnader

För att kommunerna ska förstå värdet av jordbruksmarken för framtida användning och generationer hade det varit önskvärlt att de i översiktsplanen tog upp alla alternativkostnader som finns vid förändrad markanvändning socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Begreppet hållbar utveckling genomsyrar all samhällsplanering och kommunerna har stora möjligheter att använda sig av begreppet för att belysa alla aspekter när det kommer till att visa vilka långsiktiga konsekvenser förändrad markanvändning eller bevarande av nuvarande markanvändning kan få.

I och med att många kommuner använder sig av balanceringsprincipen vid exploatering värnas många natur och ekologiska värden, dock fungerar denna metod bara till en viss del då det alltid måste finnas annan mark att ta i anspråk. Då resursen mark är en begränsad resurs inom kommungränsen

så är en förändrad markanvändning inte alltid möjlig att kompensera. Genom balanseringsprincipen förflyttas problemen då en förändrad markanvändning på ett ställe bidrar till förändrad markanvändning på ett annat ställe och förändrad markanvändning påverkar resiliensen i området. Att hårdgörandet av mark ses som en irreversibel åtgärd som starkt påverkar resiliensen i området inte diskuteras mer i översiktsplanen kan ses som ett problem då vi står inför framtida utmaningar som vi inte vet hur de ser ut eller hur vi ska hantera dem.

Landskapsbild

Då det skånska landskapet består av flertalet små byar som ofta delar service med grannbyn uppstår det en problematisering av hur avvägningen mellan utbyggnad av tätorten för att invånarna ska få bättre tillgång till service och att landskapsbilden inte ska förstöras genom att byarna byggs ihop. Kommunerna använder ofta landskapsbilden som ett argument för att bevara jordbruksmark mellan byarna. Något som saknas i argumentationen är dock fragmenteringen av jordbruksmarken som hinder av ett rationellt brukande. Dessa två argument nämns aldrig i samma stycke men tas dock upp av de flesta kommunerna. Att inte nämna dessa samtidigt innebär att bevarandet av jordbruksmarken för att underlätta brukandet blir en andra prioritet och det kan sluta med att det blir ett för stort hinder för jordbrukaren att bruka marken och att den överges.

Lokal mat och närproducerade livsmedel är begrepp som används flitigt i den vardagliga debatten när det kommer till livsmedelsproduktion. Riksdagens miljö kvalitetsmål tar även de upp vikten av odlingslandskapet och jordbruksmarkens värde för livsmedelsproduktion och vikten av att jordbruksmarkens livsmedelsproduktion skyddas. Att det enbart är tre kommuner av de 30 studerade kommunerna som ser vikten av jordbruksmarken som en källa för livsmedelsproduktion visar att riksdagens

miljökvalitetsmål och den samhälleliga debatten inte har fått fäste i den kommunala översiktsplaneringen.

Slutsats

Syftet med denna uppsats var att visa på hur skånska kommuner hanterar resursen jordbruksmark i den översiktliga planeringen. Jag har genom att svara på tre frågeställningar visat på att de skånska kommunerna har en strategi för jordbruksmark i sina översiktsplaner. Att ha en strategi för kommunens jordbruksmark ses som ett måste för att kunna fullfölja uppdraget med att framställa en översiktsplan då jordbruksmarken är en del av kommunens begränsade resurs mark. Strategin skiljer sig dock från kommun till kommun och vilken ställning jordbruksmarken får i översiktsplanen beror mycket på vilka satsningar kommunen vill göra. Att exploatera jordbruksmarken ses ofta som ett nödvändigt ont för att kommunen ska kunna utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt med miljöer som tilltalar både nuvarande och framtida invånare och turister.

När kommunerna väljer att bevara jordbruksmarken är inte produktionen som sådan den främsta anledningen utan det är oftast den estetiska faktorn som är övergripande. Att kommunerna inte ser produktionen av livsmedel som en viktig faktor för bevarandet av jordbruksmark kan vara problematiskt då det är denna faktor som brukarna av jorden anser vara det viktigaste användningsområdet för jordbruksmark. Att värdet av jordbruksmarken framställs som en viktig historisk landskapsbild snarare än som en modern livskraftig näring kan vara problematiskt om konjunkturen i samhället är mindre god.

Med denna uppsats hoppas jag på att kunna bidra till debatten om huruvida jordbruksmark är värd att bevara och på vilket sätt exploatering och bevarande av åkermark sker samt vilka ställningstaganden kommunerna ställs inför och hur de ska kunna hantera de olika markanvändningsintressen som finns. Min förhoppning är att uppsatsen ska kunna användas på fler platser än i Skåne och att de tankar som väckts av studien ska starta en diskussion på andra platser utanför Skåne. I min diskussion belyser jag flera problemområden där fler studier kan göras samt där fler kommuner kan studeras för att få ett bredare perspektiv på hur dessa problemområden ser ut i resten av landet.

Referenslista/References

Berg, Per. G. Ignatieva, Maria. Granvik, Madeleine & Hedfors, Per. (2013) *Green-Blue infrastructure in urban-rural landscapes introducing resilient city lands*. Nordic Journal of Architectural Research 2-2013.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005) *Textens mening och makt* Studentlitteratur AB.

Brännlund, Runnar & Kriström, Bengt. (2012) *Miljöekonomi* Författarna och Studentlitteratur. Lund

Edling, Peter (2005) *Inledning- jord en ändlig resurs I: KSLA Den goda jorden- en förstörbar tillgång*. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens TIDSKRIFT nr 2 2005.

Forsberg, Ellen 2013 *Afrikas befolkning fördubblastill 2050*. SCB <http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Artiklar/Afrikas-befolkning-fordubblas-till-2050/> senast besökt 2014-05-05

Granvik, Madeleine (2012). *The localization of Food Systems- An emerging Issue for Swedish Municipal Authorities*, International Planning Studies, 17:2, s. 113-124

Gunderson, Lance H 2000. *Ecological resilience – in theory and application*. Annu. Rev. Ecol Syst. 2000. 31:425-39

Hallberg, Ingela & Granvik, Madeleine. (2013) *Lokal mat - vad är det?Rapport från projektet "Branchöverenskommelse om lokal mat"* SLU maj 2013

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hövelmann, Lothar (2010) *Agriculture- using and Managing Cultural Landscape I: Regionalverband Ruhr, red. Field Studies- the new aesthetics of Urban Agriculture*. Birkhäuser GmbH. Basel

Jansson, Andre, (2009) *Medierat centrum– Marginaliserad idyl - svenskarnas föreställningar om stad och land I: Holmberg, Sören & Weibull, Lennart Svensk höst: Trettiofyra kapitel om politik, medier och samhälle*. SOM-institutet. Göteborg

Kates, Robert W. Parris, Thomas M. & Leiserowitz, Anthony A. (2005). *What is sustainable development. Goals indicators, values and practice*. Environment: Sciences and Policy for Sustainable Development, April 2005 vol 47, nr3 s. 8-21

Kvale, S & Brinkmann, S (2009):*Den kvalitativa forskningsintervjun* Lund:Studentlitteratur

Pothukuchi, K. & Kaufmann, J. (1999) *Placing the food system on the urban agenda: The role of municipal institutions in food systems planning*. Agriculture and Human Values 16(2) s. 213-224

Weilacher, Udo (2010) *Ferme Ornée Mechtenberg. Field Experiments between Postindustrial Wilderness and New Usefulness I*: Regionalverbund Ruhr, red. *Field Studies- the new aesthetics of Urban Agriculture*. Birkhäuser GmbH. Basel

Lagar och propositioner

PBL (SFS 2010:900) *Plan- och Bygglagen* Socialdepartementet

SOU 1979:54 *Hushållning med mark och vatten 2 del 1* Bostadsdepartementet

SOU 1979:55 *Hushållning med mark och vatten 2 del 2* Bostadsdepartementet

Prop 1978/79:213 *med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen*. Bostadsdepartementet

Prop 1985/86:1 *med förslag till ny plan och bygglag*. Nordstedts tryckeri, Stockholm

Rapporter

Jordbruksverket 2013:35 (2013) *Väsentligt samhällsintresse – Jordbruksmarken i kommunernas fysiska planering*.

SCB Statistiska centralbyrån (2013) *Markanvändningen i världen*

Stadsbyggnadskontoret Norrköping (2012) SPN-2011/0308-4 259 *Riktlinje för hantering av matjordsmassor*

Länsstyrelsen i Skåne län (2009) *Skånes värdefulla jordbruksmark*.

Länsstyrelsen i Skåne län 2012:7 (2012) *Skånska åtgärder för miljömålen*.

Elektroniska källor

Boverket2 <http://www.boverket.se/Miljo/miljomalsenkatnen/> senast besökt 2014-04-16

Boverket1 <http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Oversiktsplanering/> senast besökt 2014-09-15

<http://www.dn.se/ekonomi/arbetslosheten-i-sveriges-alla-kommuner/> senast besökt 2014-04-10

Länsstyrelsen1 <http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/nyheter/2012/Pages/lansstyrelsen-skane-backar-inte-fran-nollvision.aspx> senast besökt 2014-05-12

Miljömålen 1 <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/> senast besökt 2014-09-15

NE1 <http://www.ne.se/lang/diskurs> senast besökt 2014-05-26

NE2 <http://www.ne.se/h%C3%A5llbar-utveckling> senast besökt 2014-09-15

NE3 <http://www.ne.se/lang/sk%C3%A5ne> senast besökt 2014-10-01

Sydsvenskan <http://www.sydsvenskan.se/malmo/trafiken-bilir-het-valfraga/> senast besökt 2014-04-02

Översiktsplaner

Fördjupning av Översiktsplanen för Trelleborgs Stad 2025 (2014)

Framtiden, Översiktsplan för Simrishamns kommun, samrådshandling (2013)

Kävlinge Översiktsplan ÖP 2010 (2010)

Perspektiv 2038 Staffanstorps kommun (2009)

Översiktsplan 2006 Bjuvs kommun (2006)

Översiktsplan 2030 Bromölla kommun (2014)

ÖP 2000 Bromölla kommun (2000)

Översiktsplan Båstads kommun (2008)

Översiktsplan 2001 Eslövs kommun (2002)

ÖP 2010 Helsingborgs kommun (2010)

Hässleholms kommuns översiktsplan 2007 (2007)

Översiktsplan 2005 Hörby kommun (2005)

Översiktsplan 2012 Höörs kommun (2012)

Översiktsplan 2013 Klippans kommun (2013)

Översiktsplan 2013 Kristianstads kommun (2013)

Kävlinge översiktsplan ÖP 2010 (2010)

ÖP 2010 Översiktsplan för Lunds kommun (2010)

Översiktsplan 2010 för Lomma kommun (2010)

Översiktsplan för Malmö 2010 (2010)

Översiktsplan för Osby kommun (2010)

Översiktsplan Perstorp 2006 Perstorps kommun (2006)

ÖP 2009 Sjöbo kommun (2009)

Översiktsplan för Skurups kommun (2009)

Översiktsplan för Svalövs kommun (2007)

Översiktsplan 2010 Svedala kommun (2010)

Vellinge Översiktsplan 2010 (2010)

Översiktsplan 2010 Trelleborgs kommun (2010)

Översiktsplan för Tomelilla kommun (2002)

Översiktsplan 2005 Ystads kommun (2005)

Översiktsplan 2012 Åstorps kommun (2012)

Översiktsplan ÖP07 Örkelljunga kommun (2007)

Översiktsplan 2012 Östra Göinge kommun (2012)

Muntliga källor

Anna Grönlund Planerare Bromölla kommun 2014-03-03

Fanny Jacobsson Planerare Burlövs kommun 2014-03-17

Oskar Duvetorp Planerare Trelleborgs kommun 2014-02-24

Tyke Tykesson Planerare Malmö stad 2014-04-03